

Under jorden i Göteborg Kläder i den unga staden

När Göteborg var en ny stad, för fyrahundra år sedan, klädde sig kungligheter, adelsmän och adelskvinnor i praktfulla kläder. Det var siden och sammet, volanger och spets, guld och broderier. Fast inte i Göteborg, förstås. Här fanns ingen kung och knappt någon adel.

Kläder var viktigt

Kläderna för fyrahundra år sedan liknade inte de kläder vi har idag. Ett skäl till det är att människornas vardag var annorlunda. De flesta hade hårda, tunga arbeten. På vinterhalvåret var det kallt både ute och inne. Det fanns varken symaskiner eller tvättmaskiner. Därför behövde kläderna vara praktiska, hållbara och varma.

Men det var också viktigt att kläderna såg ut på rätt sätt. Kläderna visade vem man var. Kvinnor och män hade olika sorters kläder. Det hade rika och fattiga också. Det var till och med förbjudet i lagen att klä sig som om man var rikare än man faktiskt var. Och precis som idag, kunde kläder vara moderna eller omoderna.

På kroppen på en göteborgare

De första göteborgarna hade inte kalsonger. Det fanns inte i Sverige på den tiden. Underst hade männen i stället en långskjorta. Kvinnorna hade en lång särk, alltså en sorts underklänning. Underkläderna skulle täcka så mycket som möjligt av kroppen. De skulle skydda kläderna utanpå från svett och smuts från kroppen.

Utanpå särken kunde kvinnor ha flera kjolar, och kofta eller jacka. Ofta gick det lätt att ändra storleken på en kjol. Praktiskt när kvinnorna väntade barn! Männerna hade knäbyxor och tröja, och över det en rock.

▲ Strumporna gick upp till knäna. Man knöt fast dem med ett band.
Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

De vanligaste färgerna på kläder var svart, grått och brunt. Men en del kläder var mer färgglada.

Förkläde var ett måste för kvinnor. Det skyddade kjolen under, och det kunde användas som handduk, grytlapp eller för att bära saker.
Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY) ▼

◀ ▲ Arkeologerna hittade en snösnål av silver i ett av Göteborgs första hus. Den användes för att ta på sig snörliv, en sorts linne som drogs åt med snören. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

Rika människor hade kläder av siden och sammet, och gärna peruk. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY) ▶

En del kläder syddes av skräddare. Men mycket syddes av kvinnor i hemmet. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY) ▼

Tyg av naturmaterial

De flesta kläder var gjorda av ylle eller linne. Ylle är tyg gjort av fårull, och linne gör man av lin som man odlar. Ylle värmdes, och kunde stå emot vind och regn. Det behövdes i Göteborg.

Särkar och långskjortor gjordes oftast av linne. Det var lättare att tvätta, och lent mot huden.

Människorna fick tvätta sina kläder för hand, i en balja eller i älven. Det var ett slitsamt arbete, särskilt på vintern. Därför tvättade människorna inte i onödan. Särskilt ylle torkar långsamt. Det fick räcka att vädra yllekläderna, och ta bort fläckar.

Hur kan vi veta vad människor hade på sig?

Kläder av tyg förstörs snabbt i jorden. Det är sällan arkeologer hittar några rester av kläder, utom skor av skinn, eller knappar och spännen av metall. Därför är alla kläder på bilderna nysydda, men av gammal typ.

Vi vet mycket om rika människors kläder, eftersom det finns många tavlor av dem. Det är inte lika lätt att veta vad vanligt folk hade på sig. Som tur är, finns det många listor över vad människor ägde. Där står deras kläder ofta med. Människorna förr hade inte alls lika mycket olika kläder som vi har idag.

▲ Alla kvinnor dolde håret under en huvudbonad. Gärna med spets och pärlor, om man hade råd. Men de flesta fick nöja sig med en enkel linnehätta. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

Det tog tid att klä på sig. Underst hade kvinnorna en lång särk. Flera lager av kjolar, snörliv och jacka höll värmen i Göteborgsväddret. Och så förstas skor, förkläde och hätta! Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

▲ Knappar klarar sig länge i jorden, mycket längre än tyg. De här är från 1800-talet. Arkeologerna hittade dem i ett skeppsvrak i masthamnen. Saxen är nästan lika gammal som Göteborg. Men den liknar saxar vi har idag. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

Källor
Under jorden i Göteborg. Arkeologi för Västlänken 2. Redaktörer Carina Bramstång Plura, Ester Nannmark och Christina Rosén. 2022.

